

NOUS AGENTS DE SOCIALITZACIÓ

ELS MOVIMENTS SOCIALS

JOSÉ CORONADO COBEÑAS

Minga Informativa / pasalavoz@movimientos.org

L'historiador peruà Alberto Flores Galindo, la prematura desaparició del qual va constituir una gran pèrdua no tan sols per al pensament socialista sinó també per al pensament polític en general, va abordar gairebé amb obsessió el tema de la "utopia", com a possibilitat de trobar les esquives respostes o potser les propostes que puguin concretar els somnis d'un món diferent al que ha vingut configurant el sistema dominant, i que avui s'expressa en la globalització neoliberal excoent. Es va referir a la crisi, però no en els termes tradicionals que vinculen el terme a una situació de descomposició gairebé irreversible, com el que d'alguna manera ens tracten de vendre els darrers anys els apòstols del neoliberalisme o els il·lusos defensors de la fi de la història. Ens va plantejar la crisi en una dimensió que a la llum dels esdeveniments històrics de la darrera dècada, assoleix més vigència: la crisi, deia "Tito" Flores, s'ha d'entendre com aquelles situacions en les quals alguna cosa vella s'està morint i alguna cosa nova no pot néixer.

També va proposar moltes més coses que avui toquen d'alguna manera les fibres sensibles d'allò que poc a poc s'ha anat construint a moltes parts d'Amèrica Llatina, amb menor o major intensitat, amb les seves pròpies particularitats i també amb no pas poques dificultats. I en diversos dels seus audaços assaigs, es referia justament als autors socials, a aquells que estan persistint en demostrar que les rodes de la història sempre giren endavant, que poden recular, però que al capdavant van endavant. Donar cabuda a d'altres sectors socials i al jovent, plantejava.

Quins són aquests nous actors socials?

En els darrers anys, molts països d'Amèrica Llatina han estat víctimes de les reformes neoliberals del Consens de Washington, les polítiques del qual no només han empobrit la població sinó que han enriquit encara més les poderoses multinacionals i han fet molt més gran la distància que separa rics i pobres. Però alhora, aquestes polítiques han anat covant, procreant respostes, en principi aïllades o ignorades, però perfilant una inadvertida potencialitat, que en encaminar-se col·lectivament, sens dubte, han començat a ser els grans responsables dels canvis que avui es viuen en aquesta part del món.

Aquests moviments, que en principi van sorgir per

respondre a qüestions molt més locals o regionals, amb plataformes d'aspiracions nacionals, fins i tot amb una clara tendència sectorial, s'han anat configurant de mica en mica fins adonar-se que molts dels seus problemes són comuns, de la mateixa manera que les seves aspiracions. La crisi dels actors tradicionals, sobretot dels partits polítics que en el seu moment van alçar la bandera del canvi i no només van plantejar reformes sinó que fins i tot reivindicaven el socialisme, ha vingut a ser d'alguna manera un factor que ha estimulat el sorgiment d'aquests actors socials, amb un renovat protagonisme.

L'agressió constant que es deriva de l'irracional sistema productiu, principalment extractiu, ha covat moviments de defensa del medi ambient i dels recursos naturals, que constaten que en realitat, allò que està en joc no és només la seva supervivència, sinó la del mateix planeta. L'apropiació, o més ben dit, la "privatització de la terra i l'aigua" que vol perpetrar la política neoliberal, ha propiciat que sorgissin amplis moviments camperols i indígenes, que cada vegada busquen majors mecanismes de coordinació i interacció conjunta que van més enllà de les seves fronteres. Els renovats intents de convertir en vulgars mercaderies serveis tan bàsics i elementals com l'educació, també han incentivat el ressorgiment d'un esperit no només contestatari, sinó sobretot solidari i conscient de milions de joves disposats a defensar la gratuïtat de l'ensenyament.

Se'ls han continuat sumant un cada vegada més creixent i divers moviment de dones camperoles, indígenes, ecologistes, feministes, que no només reclamen i conquereixen igualtat amb els homes, sinó que qüestionen el sistema dominant, i que ocupen cada vegada un espai més gran en els àmbits dirigits i en el propi aparell de poder públic. Enmig de les dificultats pròpies que suposa la unitat dintre de la diversitat, s'han anat incorporant també sectors tradicionalment exclosos, com els moviments de diversitat sexual, aquells que lluiten per desterrar la ignomínia del racisme, o per recuperar el sentit autèntic de democràcia participativa i real, l'exercici vital de la ciutadania, o els que lluiten per evitar que Amèrica Llatina es converteixi en terra d'impunitat i regne de la corrupció, i per descomptat, molts més que postulen, més enllà de matisos propis, una cosa que una consigna ha aconseguit sintetitzar o

conjugar com a justa i legítima aspiració: “Un altre món és possible”.

Tota aquesta torrentada ha aconseguit construir també els espais de trobada que els han permès reconèixer-se, compartir somnis i esperances, construir col·lectivament, marxar, debatre i reflexionar fructíferament i multitudinària, i també, per què no, debatre i discrepar civilitzadament, perquè d'això també s'alimenta l'anelhada unitat dels pobles. I si en principi, un d'aquests espais fonamentals per unir totes aquestes veus van ser els Fòrums Socials Mundials, també s'han anat creant altres espais, altres formes de trobada, que es recreen i s'enriqueixen.

Les cimeres socials, que han constituït formidables respostes a aquelles cites oficials en les quals la gran majoria dels mandataris es reunien per signar buits, trivials i grandiloqüents documents que no servien per a res als pobles, s'han anat legitimant cada vegada més i constituint-se en espais gairebé obligats per no dir imprescindibles per escoltar la veu dels exclosos. Les trobades de divers contingut sectorial o temàtic, i fins i tot els mateixos actes de les coordinadores socials o camperoles, han contribuït a enriquir aquest procés de trobada d'aquests nous actors socials que cada vegada són més protagonistes.

Seria injust no reconèixer no obstant això, que a aquesta presència del moviment social que es fa cada vegada més creixent i l'acció de la qual traspasa les fronteres d'Amèrica Llatina, hi ha contribuït en els darrers anys el sorgiment de governs que no es sotmeten als dissenys del neoliberalisme i del capitalisme transnacional. I tot això és producte d'una dinàmica dialèctica que es retroalimenta i interactua. Alguns d'aquests governs han estat fruit precisament d'una presència activa i combativa d'aquests moviments socials, que han aconseguit frenar o fer caure les expressions polítiques de les oligarquies, i que implementen governs que fan camí, enmig de no pas poques dificultats, com ara lluitar contra la pobresa i donar beneficis justament a aquests sectors socials que van fer possible aquesta mena de governs nous. I aquests dirigents busquen la manera de demostrar que hi ha una nova forma de governar que escolta la veu d'aquests moviments, participant també d'aquests espais socials i populars.

La comunicació, arma vital del moviment social

Els moviments socials no marxen ni avancen sols. De la mateixa manera que es doten d'instruments organitzatius que els permeten continuar actuant més enllà dels seus espais físics de trobada, també han sabut construir les seves pròpies xarxes que els possibiliten

estar cada vegada més intercomunicats, no només els mitjans alternatius que des de ja fa un bon temps van donar veu i espai a aquests actors socials, i són sens dubte una gran aportació. Ara, han avançat a construir també des d'ells mateixos, els seus propis mitjans que diuen i difonen la seva pròpia veu, el seu propi pensament, les seves propostes, que no són sinó els seus anhelos i esperances.

Teixeixen les seves pròpies xarxes i s'apropien cada vegada més de tots els mitjans possibles que multipliquen l'eco de les seves accions, trobades, mobilitzacions, protestes i propostes. Utilitzen les seves emissores de ràdio i televisió comunitàries, miren de mantenir i incrementar els seus butlletins, revistes i diaris; han fet d'Internet un camp en el qual també es debaten les seves propostes polítiques, es fonamenten i es crea consciència de les seves demandes sectorials i de les seves propostes globals per enfrontar el poder dels grans monopolis de desinformació que, fins fa poc temps, van pretendre ser l'única i exclusiva caixa de ressonància de la ideologia neoliberal.

Són diverses les experiències de la nova comunicació que cada vegada més van de la mà amb els seus propis moviments, recollint i compartint aquestes múltiples i variades veus incansables que pregonen que Un Altre Món és Possible; però que no tan sols ho pregonen sinó que donen més mostres palpables del que han avançat i assolit, que han frenat i derrotat les expressions neoliberals que pretenien continuar desnacionalitzant els països i lliurar les seves riqueses a la voracitat de les multinacionals.

Aquestes experiències són les que vénen demostrant que la comunicació no és pas només un instrument per difondre fets, sinó per construir pensaments nous i propostes, que la comunicació és una estratègia que ha d'anar de la mà i ser part d'aquest moviment social, d'aquests nous actors; que, en qualsevol cas, “una altra comunicació és possible”, perquè també és en aquest camp on es juga una de les batalles transcendents perquè un altre món sigui possible. Al cap i a la fi, i tornat a Tito Flores, crec que és això el que ens permetrà “discutir el poder, no només la producció i els mercats, sinó també on és el poder, quines persones el tenen i com arribar-hi. Qüestionar el discurs liberal. El jovent ho pot fer”.

Només hi afegiria: el jovent, com a protagonista fonamental dels moviments socials. Això és part de la Utopia, i també de la crisi, i per tant, ells poden fer que finalment allò nou pugui néixer.